

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2025-10-22

Närvarande: F.d. justitierådet Mahmut Baran samt justitieråden Linda Haggren och Christine Lager

Insyn i handlingar som inhämtas genom beslag och kopiering vid husrannsakan

Enligt en lagrådsremiss den 9 oktober 2025 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i tryckfrihetsförordningen.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Jacob Avellan.

Förslaget föranleder följande yttrande.

Förslaget till lag om ändring i tryckfrihetsförordningen

2 kap. 14 §

I första stycket införs en ny femte punkt. Enligt denna punkt ska som allmän handling inte anses en upptagning för automatiserad behandling som har kommit in till en myndighet genom att en

informationsbärare har tagits i beslag i verksamhet som avser utredning eller internationell rättslig hjälp eller kopierats vid en husrannsakan i sådan verksamhet eller till följd av att myndigheten har tagit över ansvaret för en sådan informationsbärare eller kopia från husrannsakan.

Enligt författningskommentaren avses med utredningsverksamhet verksamhet som syftar till att utreda brott eller brottslig verksamhet. Om tvångsmedlet verkställs inom ramen för en verksamhet med ett annat syfte faller, enligt författningskommentaren, upptagningen som kommit in till myndigheten utanför bestämmelsens tillämpningsområde, såsom om tvångsmedlet verkställs inom ramen för underrättelseverksamhet eller utredning enligt lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar.

De begränsningar som anges i författningskommentaren framgår emellertid inte av lagtexten. Uttrycket ”verksamhet som avser utredning” i den föreslagna punkten är påfallande brett, obestämt och därmed otydligt. Första ledet av punkten innehåller visserligen begränsningen att det ska vara fråga om ett beslag i verksamhet som avser utredning, men det senare ledet av bestämmelsen ”eller kopierats vid en husrannsakan vid sådan verksamhet” medför att hänvisningen till sådan verksamhet endast får innebörden ”verksamhet som avser utredning”.

Enligt Lagrådet behöver lagtexten förtydligas. Det gäller särskilt eftersom det är fråga om ett undantag från grundlagens reglering av vad som är att anse som en allmän handling. För att lagtexten ska vara godtagbar, anser Lagrådet, att den behöver kompletteras så att de begränsningar som anges i författningskommentaren framgår av lagtexten. Den föreslagna punktens första led bör därför utformas på så sätt att det uttryckligen anges att den avser ”...beslag i

verksamhet som avser utredning av brott eller brottslig verksamhet eller ...”

Vidare är det otydligt vad uttrycket ”...eller kopierats vid en husrannsakan...” syftar på för objekt. Ska bestämmelsen förstås så att vad som undantas är om en hel informationsbärare kopierats vid en husrannsakan eller avser den att undanta en upptagning för automatiserad behandling som kopierats från en informationsbärare under en husrannsakan? Även i detta avseende behöver lagtexten förtydligas.

I paragrafens tredje stycke, som också är nytt, anges att bestämmelsen i första stycket 5 inte tillämpas på en upptagning som har tillförts en utredning eller annan verksamhet hos myndigheten.

Med utredning avses enligt författningskommentaren en utredning inom ramen för en sådan verksamhet som avses i första stycket 5. Det som har sagts ovan beträffande utredning gör sig således gällande även här.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av andra punkten framgår att äldre föreskrifter fortfarande ska gälla vid prövningen av ett överklagande av ett beslut att avslå en begäran att ta del av allmän handling som har meddelats före ikraftträdandet.

I den utredning (SOU 2024:79) som ligger till grund för lagrådsremissen föreslås en annan övergångsbestämmelse. Den innebär att äldre föreskrifter ska tillämpas på sådana upptagningar som omfattas av ett beslag eller en husrannsakan som har verkställts före ikraftträdandet. Utredningen anser att en retroaktiv ändring av den rättsliga statusen på allmänna handlingar vore principiellt tveksam och att det är särskilt otillfredsställande om det vid

ikraftträdandet pågår ett ärende om begäran att få del av en allmän handling. Utredningen anser därför att skälen som motiverar införandet av ett undantag i tryckfrihetsförordningen i det här fallet inte väger tyngre än de principiella skälen mot retroaktiv lagstiftning. Remissinstanserna hade inga synpunkter på utredningens förslag.

I lagrådsremissen gör regeringen dock en annan bedömning. Regeringen instämmer visserligen i utredningens bedömning att det bör krävas starka skäl för att retroaktivt ändra den rättsliga statusen på handlingar som förvaras hos myndigheter men anser att intresset av att undantaget i tryckfrihetsförordningen ska kunna tillämpas även för upptagningar som har kommit in till en myndighet före ikraftträdandet väger tyngre än de skäl som talar emot. Regeringen delar dock utredningens uppfattning att det vore en otillfredsställande ordning att ändra en handling rättsliga status under pågående handläggning av mål i domstol som rör prövning av ett beslut att avslå en begäran att ta del av en sådan upptagning.

Regeringen har således, trots avsaknaden av remisskritik, valt att dra gränsen för vilka handlingar som inte längre ska anses som allmänna handlingar vid om myndigheten har fattat ett beslut rörande en begäran att ta del av allmän handling eller inte. Det innebär att två framställningar om att ta del av en allmän handling som kommit in till myndigheten samtidigt men före lagens ikraftträdande kan komma att behandlas olika beroende på om myndigheten har hunnit fatta ett beslut eller inte vid ikraftträdandetidpunkten.

Lagrådet har tidigare ifrågasatt, utifrån ett likabehandlingsperspektiv, lämpligheten av att låta en myndighets handläggningstider bli avgörande för om en ansökan ska behandlas enligt den nya eller den äldre lydelsen av en lag (se Lagrådets yttrande 2025-01-09 angående lagrådsremissen Preskription av avlägsnandebeslut och vissa frågor om återreseförbud). Lagrådet kan konstatera att denna

problematik inte har beaktats vid utformningen av den nu aktuella övergångsbestämmelsen.

I förevarande fall finns det visserligen skäl som talar för den i lagrådsremissen föreslagna lösningen – såsom att det finns flera motstridiga skyddsintressen och att myndigheterna ska behandla en begäran om att ta del av en allmän handling genast – men det handlar samtidigt om en begränsning av en grundlagsskyddad rättighet där kravet på likabehandling gör sig särskilt starkt gällande. Enligt Lagrådet bör därför övergångsbestämmelsen i förevarande fall utformas på så sätt att den äldre lydelsen av grundlagen fortfarande är tillämplig om en begäran att ta del av allmän handling framställts före ikraftträdandet, oavsett om myndigheten har hunnit fatta ett beslut eller inte.